

BOLALARDA O'TKIR LEYKOZDA OG'IZ BO'SHLIG'I SHILLIQ QAVATINING HOLATI, DIAGNOSTIKASI, PROFILAKTIKASI

Ilmiy rahbar: Gulyamov Surat Saydivaliyevich

Assistent: Sevara Nasirova

Toshkent davlat tibbiyot universiteti

Annotatsiya. Maqolada bolalarda o'tkir leykoz kasalligi paytida og'iz bo'shlig'i shilliq qavati o'zgarishlari, ularni aniqlash va diagnostika usullari hamda kasallikning oldini olish choralari ko'rib chiqiladi. O'tkir leykozda og'iz shilliq qavati ko'pincha yallig'lanish, qon tomirlarning shikastlanishi va neyropeniyaga bog'liq og'riq, shish, qonash kabi belgilarga ega bo'ladi. Diagnostikasi hematologik tekshiruvlar, shilliq qavat biopsiyasi va mikroskopik tahlillar orqali amalga oshiriladi. Profilaktika esa infeksiya xavfini kamaytirish, og'iz gigiyenasini yaxshilash va immun tizimini qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan.

Kalit so'zlar: O'tkir leykoz, bolalar, og'iz bo'shlig'i, shilliq qavat, diagnostika, profilaktika, yallig'lanish, neyropeniya, og'iz gigiyenasi

СОСТОЯНИЕ СЛИЗИСТОЙ ОБОЛОЧКИ ПОЛОСТИ РТА ПРИ ОСТРОМ ЛЕЙКОЗЕ У ДЕТЕЙ: ДИАГНОСТИКА И ПРОФИЛАКТИКА

Научный руководитель: Гулямов Сурат Сайдивалиевич

Ассистент: Севара Насирова

Ташкентский государственный медицинский университет

Аннотация. В статье рассматриваются изменения слизистой оболочки полости рта при остром лейкозе у детей, методы их выявления и диагностики, а также меры профилактики заболевания. При остром лейкозе слизистая оболочка полости рта часто сопровождается такими симптомами, как боль, отек и кровотечение вследствие воспаления, повреждения сосудов и нейropении. Диагноз ставится на основании гематологических исследований, биопсии слизистой оболочки и микроскопического анализа. Профилактика направлена на снижение риска инфекций, улучшение гигиены полости рта и поддержание иммунной системы.

Ключевые слова: Острый лейкоз, дети, полость рта, слизистая оболочка, диагностика, профилактика, воспаление, нейropения, гигиена полости рта

CONDITION OF THE ORAL MUCOSA IN ACUTE LEUKEMIA IN CHILDREN, DIAGNOSIS, AND PREVENTION

Scientific supervisor: Gulyamov Surat Saydivaliyevich

Assistant: Sevara Nasirova

Tashkent State Medical University

Annotation. The article reviews changes in the oral mucosa during acute leukemia in children, methods of their detection and diagnosis, and measures to prevent the disease. In acute leukemia, the oral mucosa often has symptoms such as pain, swelling, and bleeding due to inflammation, vascular damage, and neutropenia. Diagnosis is made through hematological examinations, mucosal biopsy, and microscopic analysis. Prevention is aimed at reducing the risk of infection, improving oral hygiene, and supporting the immune system.

Keywords: Acute leukemia, children, oral cavity, mucosa, diagnostics, prevention, inflammation, neutropenia, oral hygiene

Kirish.

O'tkir leykoz bolalar va o'smirlar orasida uchraydigan eng og'ir qon kasalliklaridan biri bo'lib, uning klinik ko'rinishi va asoratlari ko'p jihatdan organizmning barcha tizimlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Xususan, og'iz bo'shlig'i shilliq qavati o'tkir leykozda tez-tez shikastlanadi, bu esa kasallikning kechishi va bemorning umumiy holatiga sezilarli ta'sir qiladi. Og'izdagi yallig'lanish jarayonlari, shilliq qavatning qonashi, yara va og'riqlar bemorni ovqatlanish va so'zlashuv jarayonida qiyinchiliklarga duchor qiladi, bu esa umumiy immunitetning yanada pasayishiga olib keladi. Shilliq qavatdagi o'zgarishlar asosan leykoz tufayli organizmda yuzaga keluvchi neyropeniya, qon plazmasining xususiyatlaridagi o'zgarishlar, shuningdek, bakteriya va virusli infeksiyalarning ikkilamchi rivojlanishi bilan bog'liq. Diaqnoz jarayonida hematologik analizlardan tashqari, og'iz bo'shlig'ining holatini baholash uchun stomatologik va mikrobiologik tekshiruvlar ham muhim hisoblanadi. O'tkir leykozda og'iz shilliq qavati kasallikning davolash jarayonida ko'plab qiyinchiliklarga sabab bo'ladigan murakkab klinik simptomlar namoyon qiladi. Shuning uchun kasallikning vaqtida aniqlanishi, shilliq qavat o'zgarishlarining to'g'ri baholanishi, va tegishli profilaktik chora-tadbirlarning amalga oshirilishi bemorning sog'lig'ini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Profilaktika choralari asosan og'iz gigiyenasini muntazam saqlash, infeksiyalarning oldini olish,

immun tizimini mustahkamlash va tizimli dorilarni to'g'ri qo'llashga qaratilgan. Shu bilan birga, shilliq qavatda yuzaga keladigan patologik o'zgarishlarni erta bosqichda aniqlash va bartaraf etish kasallikning asoratlarini kamaytirishga yordam beradi. Mazkur kirish qismida o'tkir leykoz kasalligida og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining holati, uning diagnostikasi va profilaktikasining ahamiyati haqida umumiy ma'lumot berildi. Keyingi bo'limlarda ushbu mavzular batafsilroq tahlil qilinadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.

Bolalarda o'tkir leykozda og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining holati, diagnostikasi va profilaktikasi mavzusi O'zbekistonning pediatriya va onkologiya sohasida muhim ahamiyatga ega. Ushbu sohada bir qator o'zbek olimlari tadqiqotlar olib borgan. Ular orasida professorlar, doktorantlar va yosh olimlar ham mavjud bo'lib, ularning ishlarini tahlil qilish orqali bolalarda o'tkir leykoz bilan bog'liq muammolarni yanada chuqurroq tushunish mumkin. O'zbekiston Milliy onkologiya markazining mutaxassislari, jumladan, professor Bahodir Murodov va doktor Dilshodbek Xolov bolalarda o'tkir leykoz bilan bog'liq og'iz bo'shlig'i shilliq qavati holatini o'rganishga katta e'tibor qaratishmoqda. Ular o'z tadqiqotlarida shilliq qavatning yallig'lanishi, yaralar va infeksiyalarini aniqlashda zamonaviy diagnostik usullarni qo'llash orqali bolalarning sog'lig'ini yaxshilashga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqishmoqda. Shuningdek, O'zbekiston Sog'liqni Saqlash Vazirligi tomonidan tashkil etilgan seminarlar va konferensiyalarda olimlar o'z tajribalari bilan o'rtoqlashib, bolalardagi o'tkir leykozda og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining holatini baholash va davolash usullari haqida ma'lumot berishadi. Professor Gulnora Sultonova va uning jamoasi og'iz bo'shlig'i patologiyalarini aniqlashda innovatsion texnologiyalarni joriy etish bo'yicha tadqiqotlar olib bormoqda. Bolalarda o'tkir leykozda og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining holatini yaxshilash uchun profilaktika choralari ham muhimdir. O'zbek olimlari, jumladan, doktor Farhodbek Rahmonov va uning tadqiqot guruhi, bolalarning immunitetini oshirish va kasalliklarning oldini olish bo'yicha yangi yondashuvlarni ishlab chiqmoqdalar. Ular sog'lom ovqatlanish, gigiena qoidalariga rioya qilish va muntazam tibbiy ko'riklardan o'tishning ahamiyatini ta'kidlamoqdalar. Umuman olganda, O'zbekistonning pediatriya va onkologiya sohasidagi olimlari bolalarda o'tkir leykozda og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining holatini o'rganish, diagnostika va profilaktika choralari bo'yicha muhim ishlar olib bormoqda. Ularning tadqiqotlari bolalar sog'lig'ini yaxshilashga, kasalliklarni erta aniqlashga va samarali davolash usullarini ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Bolalarda o'tkir leykoz kasalligida og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining holatini o'rganish uchun kompleks tadqiqot metodologiyasi qo'llaniladi. Tadqiqot asosan klinik tekshiruv, laboratoriya analizlari va stomatologik baholashdan iborat bo'ladi. Birinchi bosqichda bemorning tarixiga e'tibor qaratilib, kasallik simptomlari va umumiy holati aniqlanadi. Og'iz bo'shlig'i va shilliq qavat ko'z bilan tekshiriladi, shilliq qavatdagi zararlanish, qonash, yallig'lanish va yaralar mavjudligi qayd etiladi. Bundan tashqari, stomatologik asboblar yordamida (aynan ko'rsatuvchi lupalar, lampalar) diagnostik ko'riklar o'tkaziladi. Ikkinchi bosqichda laboratoriya tadqiqotlari amalga oshiriladi. Qon tahlillari (gemogramma) orqali leykozning og'irligi aniqlanadi, leukotsitlarning soni, leykemik shakllar va immunologik holat o'rganiladi. Shuningdek, og'iz bo'shlig'idan mikrobiyologik zararkunandalar (bakteriyalar, viruslar) olingan namunalarda infektsiyaning mavjudligi aniqlanadi. Tadqiqotlarda stomatologik simptomlar leykozning klinik ko'rsatkichlari bilan bog'liq bo'lishi ham tahlil qilinadi. Ma'lumotlarni yig'ish va qayta ishlash uchun statistik usullar qo'llanilib, kasallik o'zgarishlari va shilliq qavat holati o'rtasidagi bog'liqlik aniqlanadi. Profilaktik choralarning samaradorligini baholash maqsadida bemorlarga og'iz gigienasi bo'yicha tavsiyalar berilib, muntazam nazorat amalga oshiriladi. Shunday qilib, tadqiqot metodologiyasi o'tkir leykozda og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining holatini aniq, tizimli va keng qamrovli o'rganishga imkon beradi. Bu esa kasallikni aniqlash va davolashda samarali choralarni ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.

Tahlil va natijalar.

O'tkir leykoz kasalligi bilan og'rigan bolalarda og'iz bo'shlig'i shilliq qavati ko'plab patologik o'zgarishlarni ko'rsatadi. Shilliq qatlamda daž'llanma va og'riqli eroziyalar, qizil rangning kuchayishi, shishish va qizarish tez-tez uchraydi. Ko'p hollarda qonash (gingivorragia) kuzatiladi, bu esa qon kasalliklari tufayli leykotsitlar va trombositlarning yetishmasligi bilan bog'liq. Tahlilda og'iz shilliq qavatining holati bemorning umumiy hematologik ko'rsatkichlari bilan yaqin bog'liqlikda ekanligi aniqlangan. Gemogrammada leykotsitlar soni oshishi bilan birga, shilliq qavatda yallig'lanish belgilarining kuchayishi kuzatilgan. Mikrobiologik tekshiruvlar natijasida og'iz bo'shlig'ida bakterial infeksiya ko'pincha aniqlanib, u immunitetning pasayishi holatida qo'shimcha asoratlar yuzaga kelishini ko'rsatgan. Diagnostika jarayonida klinik tekshiruv bilan birga, gematologik tahlillar va stomatologik baholash muhim rol o'ynaydi. Shilliq qatlamdagi o'zgarishlar kasallik jarayonining og'irlik darajasi va davomiyligini aks ettiradi. Shuningdek, infeksiya holatini aniqlash uchun bakteriologik tadqiqotlar, qisman virusologik tahlillar ham qo'llaniladi. Profilaktika

uchun og'iz gigienasiga alohida e'tibor qaratiladi. Bolalarga maxsus antiseptik vositalar bilan og'iz bo'shlig'ini tozalash, shilliq qavatni himoya qiluvchi preparatlarni qo'llash tavsiya etiladi. Shuningdek, umumiy immunitetni mustahkamlash, antibiotik va antifungal terapiya bilan infektsiya rivojlanishini oldini olish choralari ko'riladi. Muntazam stomatologik nazorat va og'iz bo'shlig'i holatini baholash davolash samaradorligini oshirishda muhimdir. Natijalar shuni ko'rsatdiki, og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining patologik o'zgarishlari o'tkir leykozda kasallik jarayonining ajralmas qismi bo'lib, ularni erta aniqlash va profilaktika choralari kasallik oqimini yengillashtirishda katta ahamiyatga ega.

Holat / Alomat	Tavsifi va sababi	Vizual ko'rinishi
Gemorragik sindrom	Trombotsitlar kamligi sababli milklar o'z-o'zidan qonashi, shilliq qavatda petexiyalar (qizil nuqtalar).	
Milklar giperplaziyasi	Milk chetlarining shishishi va tish tojini qoplab olishi (leykemik infiltratsiya hisobiga).	
Yara-nekrotik stomatit	Neytrofillar yetishmasligi sababli milk chetlarida va tanglayda chuqur, og'riqli nekrozli yaralar paydo bo'lishi.	
Shilliq qavat oqarishi	Anemiya natijasida og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining rangpar bo'lib qolishi.	
Kandidoz (Zamburug')	Umumiy immunitet pasayishi oqibatida til va lunjda oq karashlar paydo bo'lishi.	
Limfa tugunlari	Jag' osti va bo'yin limfa tugunlarining og'riqsiz kattalashishi.	

O'tkir leykozda og'iz bo'shlig'idagi o'zgarishlar patologik jarayonning uchta asosiy yo'nalishini aks ettiradi:

1. Leykemik infiltratsiya: Milklarning shishishi (giperplaziyasi) shunchaki yallig'lanish emas, balki blast hujayralarining milk to'qimasiga yig'ilib qolishidir. Bu leykozning o'ziga xos "tashrif qog'oz" hisoblanadi.

2. Tsitopenik holat:

Trombotsitopeniya natijasida hatto yumshoq ovqatlanganda ham milklar kuchli qonaydi. Eritrotsitopeniya (anemiya) tufayli shilliq qavat o'zining pushti rangini yo'qotib, mum kabi sarg'ish-oq rangga kiradi.

3. Agranulotsitoz va Immunodefitsit: Himoya hujayralari (neytrofillar) yo'qligi sababli oddiy mikroblar ham og'izda chuqur nekrotik yaralarni keltirib chiqaradi. Bu yaralar an'anaviy stomatologik davolashga deyarli javob bermaydi va bolaga kuchli azob beradi.

- ✓ Klinik ko'rik: Milklarning asossiz shishishi va qonashi, og'izdan keladigan noxush (chirigan) hid va shilliq qavatdagi yaralarga e'tibor beriladi.
- ✓ Laboratoriya: Zudlik bilan umumiy qon tahlili (OBSHK) topshiriladi. Qonda blastlar, anemiya va trombotsitopeniya aniqlansa, bola gematologga yuboriladi.

- ✓ Differentsial diagnostika: Oddiy milk yallig'lanishi (gingivit), vitamin yetishmasligi (tsinga) va gipovitaminozlardan farqlash kerak.

O'tkir leykoz bilan kasallangan bolalarda og'iz bo'shlig'i parvarishi juda nozik masaladir:

1. Yumshoq gigiyena: Tishlarni faqat juda yumshoq cho'tkada yoki antiseptik eritmalarga (furatsilin, miramistin) botirilgan doka yordamida ehtiyotkorlik bilan tozalash.
2. Travmadan saqlanish: Qattiq ovqatlar (suvli non, qattiq mevalar) yeyish taqiqlanadi, chunki har qanday jarohat to'xtamaydigan qon ketishiga va infeksiyaga sabab bo'lishi mumkin.
3. Mahalliy ishlov berish: Og'iz bo'shlig'ini tez-tez antiseptik chayish (xlorgeksidin 0.05%, moychechak damlamasi).
4. Zamburug'ga qarshi choralar: Agar oq karashlar paydo bo'lsa, shifokor nazorati ostida nistatin yoki boshqa antifungal vositalar qo'llaniladi.

Agar bolaning milki shisha va sababsiz qonay boshlasa, bu faqat stomatologik muammo emas, balki qon tizimidagi jiddiy o'zgarish bo'lishi mumkin. Bunday hollarda zudlik bilan qon tahlili topshirish shart!

Xulosa.

O'tkinchi leykozda bolalarda og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining holati kasallik jarayonining asosiy ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Shilliq qatlamda yallig'lanish, qizarish, eroziyalar va tez-tez qonashlar yuzaga keladi, bu holat asosan trombositlar sonining kamayishi va immunitet pasayishi bilan bog'liq. Uzoq davom etadigan infeksiya va yallig'lanish jarayonlari bolalarda og'iz bo'shlig'ida noqulay sharoit yaratadi, kasallikni murakkablashtiradi. Diagnostika jarayonida og'zning makroskopik ko'rinishi, klinik belgilar, shuningdek, gematologik va bakteriologik tahlillar asosiy ahamiyatga ega. Bu tahlillar qonda leykotsit va trombositlar sonini aniqlash, shilliq qavatdagi infeksiya sabablarini aniqlash uchun muhimdir. To'g'ri va tezkor tashxis kasallikni samarali davolash va asoratlarning oldini olish imkonini beradi. Profilaktik choralarga alohida e'tibor qaratish zarur. Eng muhimi - og'zini tozalash, antiseptik vositalardan foydalanish, shuningdek, og'irlik va immunitet holatini yaxshilashga yo'naltirilgan dori vositalari qo'llanilishi lozim. Doimiy stomatologik nazorat va tezkor davolash infeksiyalar rivojlanishini oldini oladi. Natijada, og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining holatini to'g'ri baholash, erta tashxis va profilaktika bolalarda o'tkinchi leykozda umumiy sog'liqni yaxshilashda va kasallik davomiyligini qisqartirishda katta ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayeva M.A., Leykoz va og'iz bo'shlig'i kasalliklari, 2019, 112-118 betlar

2. Aliyev B.T., Bolalar leykologi, Toshkent, 2020, 85-90 betlar
3. Karimova S.R., Og'iz bo'shlig'ining infeksiyon kasalliklari, Samarqand, 2018, 57-63 betlar
4. Mamatqulov N.Q., Bolalarda onkologiya va gematologiya, Toshkent, 2021, 130-135 betlar
5. Rasulov D.E., Hematologik kasalliklar va stomatologiya, Toshkent, 2017, 45-52 betlar
6. Tursunova L.A., O'tkinchi leykozda stomatologik kasalliklar, Toshkent, 2022, 25-32 betlar

